

ZINTEGROWANE PODEJŚCIE TERYTORIALNE – OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI

A. OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI

ZINTEGROWANE PODEJŚCIE TERYTORIALNE – OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI:

Zintegrowane podejście terytorialne ma na celu wykorzystanie specyficznych potencjałów terytorialnych i likwidację barier w rozwoju poszczególnych obszarów województwa, gdzie w określonych dziedzinach przeprowadzona zostanie interwencja, która zapewni bardziej efektywne wykorzystanie zasobów oraz niwelację deficytów. Podjęcie interwencji w danym obszarze powinno, obok wpisywania się w określone cele tematyczne i priorytety inwestycyjne, uwzględniać specyficzne potrzeby określonych terytoriów, jako **obszarów strategicznej interwencji** programu operacyjnego. Wymiar terytorialny zastosowany został tam, gdzie daje szansę na bardziej skuteczne przeprowadzenie interwencji, natomiast podejście sektorowe (tematyczne) pozostaje głównym sposobem realizacji interwencji programu.

Realizacja RPO na obszarach strategicznej interwencji (OSI):

Zaplanowana w programie interwencja przyczyni się do realizacji potrzeb lub niwelowania barier poszczególnych typów obszarów, w tym w szczególności terytoriów uznanych za obszary strategicznej interwencji, poprzez realizację projektów wprost na danym terytorium. Podstawowym instrumentem wsparcia OSI będzie udzielanie dotacji na wdrażanie działań w zidentyfikowanych obszarach. Mechanizmem promującym wsparcie OSI będzie m.in. preferencyjny podział środków w przypadku stosowania algorytmów podziału środków subregionalnych, kryteria wyboru projektów, zastosowanie mechanizmów komplementarności, wydzielenie odrębnej alokacji dla zidentyfikowanych obszarów. Biorąc pod uwagę specyfikę województwa w programie zastosowanie znajdują następujące OSI zidentyfikowane zarówno na poziomie krajowym jak i regionalnym. Zaprezentowane poniżej OSI zostały zidentyfikowane w oparciu o aktualnie dostępne dane w związku z czym możliwa jest dalsza weryfikacja ich zakresu, w przypadku wystąpienia okoliczności wskazujących na zasadność ich zmiany.

Obszary Strategicznej Interwencji zidentyfikowane w RPO:

Obszary Strategicznej Interwencji		Terytorialne instrumenty realizacji (CT)			Wsparcie horyzontalne – z poziomu regionalnego (CT)
		SPR	ZIT	programy rewitalizacji miast	
OSI krajowe	Miasto wojewódzkie i jego obszar funkcjonalny – Metropolia Krakowska		3/4/6/7/9/10		
	Miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji			8/9/10	3/4/6/8/9/10
	Obszary wiejskie, w szczególności o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe				8/9/10
	Obszary przygraniczne				6/7/10 zgodnie z programem współpracy transgranicznej PL - SK 2014-2020

OSI regionalne	Subregiony	3/4/6/ 7/8/9/10			
	Obszary o wysokim potencjale zasobów dziedzictwa kulturowego				6
	Obszary o wysokim potencjale zasobów dziedzictwa przyrodniczego	8			6
	Obszary górskie	7/8			5/6/7
	Zbiorniki i cieki wodne	6/8			5
	Miejscowości uzdrowiskowe				8
	Obszary zagrożone osuwaniem się mas ziemnych				5
	Obszary zagrożone deficytem jakościowym lub ilościowym wód	6	6		
	Polska Południowa	1/2/3/4/5/6/7/8/9/10			
	Obszary, na których sytuacja na rynku pracy jest najtrudniejsza – bezrobocie				8
	Obszary o niskim poziomie przedsiębiorczości mieszkańców				8
	Obszary zagrożone skumulowanymi problemami społecznymi – ubóstwo				9
	Obszary o niskich wynikach egzaminów gimnazjalnych				10

OSI zidentyfikowane na poziomie krajowym:

Miasto wojewódzkie i jego obszar funkcjonalny – Metropolia Krakowska: Obszar funkcjonalny Krakowa, charakteryzujący się największą zdolnością do kreowania wzrostu gospodarczego w regionie, z uwagi na swoje walory ekonomiczne i społeczne (wysoki dostęp do szerokiego spektrum usług publicznych, wysokie zarobki, niski poziom bezrobocia, bardzo dobra dostępność komunikacyjna) jest magnesem przyciągającym zasoby ludzkie z innych

obszarów województwa. Interwencja planowana w ramach Krakowskiego Obszaru Funkcjonalnego wdrażana będzie za pomocą Zintegrowanej Inwestycji Terytorialnej (ZIT), narzędzia, które pozwala na implementację programu operacyjnego w sposób przekrojowy oraz umożliwia finansowanie inwestycji z różnych osi priorytetowych programu operacyjnego. **Kryteria delimitacji:** interwencja w ramach zintegrowanej inwestycji terytorialnej będzie realizowana na terenie obszaru o intensywnych powiązaniach funkcjonalnych pomiędzy Krakowem i otaczającymi go gminami. Jest to Metropolia Krakowska tj. obszar wydzielony z subregionu Krakowski Obszar Metropolitalny.

Zastosowanie ZIT przyczyni się do efektywnego osiągnięcia poniższych celów szczegółowych i rezultatów programu:

- w ramach osi 3, poprzez realizację zadań w zakresie infrastruktury rozwoju gospodarczego, przyczyni się do tworzenia warunków dynamizujących rozwój społeczno-gospodarczy MK;
- w ramach osi 4, poprzez realizację zadań z zakresu: poprawy efektywności energetycznej, wsparcia gospodarki niskoemisyjnej oraz zrównoważonego transportu miejskiego, przyczyni się do poprawy stanu środowiska oraz jakości życia mieszkańców MK;
- w ramach osi 5, pozwoli na zwiększenie bezpieczeństwa ekologicznego na obszarze MK, dzięki inwestycjom w gospodarkę odpadami oraz kompleksowej ochronie zasobów wodnych poprzez rozwój infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, które będą przyczyniać się do poprawy jakości życia mieszkańców MK;
- w ramach osi 7, poprzez rozwój dróg o znaczeniu subregionalnym (**alokacja: 10,06 mln euro**) przyczyni się do zwiększenia dostępności transportowej oraz bezpieczeństwa na drogach MK;
- w ramach osi 9, dzięki wsparciu osób niesamodzielnych i ich opiekunów (z wyłączeniem opieki długoterminowej i teleopieki) oraz usługi interwencji kryzysowej, zapewni mieszkańcom MK szeroki dostęp do usług publicznych, a dzięki temu przyczyni się do zwiększenia spójności wewnątrzregionalnej;
- w ramach osi 10, przyczyni się do podniesienia kompetencji mieszkańców MK, poprzez wsparcie kształcenia zawodowego oraz tworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego w przedszkolach oraz innych formach wychowania przedszkolnego;
- w ramach osi 12, przyczyni się do zwiększenia spójności społecznej, poprzez zmniejszenie nierówności w dostępie do usług zdrowotnych (zadania z zakresu inwestycji w obiekty infrastruktury ochrony zdrowia o znaczeniu subregionalnym).

Mechanizmem promującym wsparcie powyższego OSI będzie wyodrębnienie alokacji finansowej dla wsparcia miasta wojewódzkiego i jego obszaru funkcjonalnego realizowanego w formule zintegrowanych inwestycji terytorialnych.

Miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji: Miasta w Małopolsce borykają się z wieloma wyzwaniami rozwojowymi – problemami społecznymi i gospodarczymi wynikającymi m.in. z utraty dotychczasowych funkcji, globalizacji czy też spowolnienia gospodarczego. W niektórych ośrodkach miejskich lub na niektórych ich obszarach (dzielnicach) doszło do kumulacji negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych, przestrzennych, środowiskowych oraz do degradacji fizycznej, gospodarczej, społecznej. Wpływa to m.in. na spadek liczby miejsc pracy na tych obszarach, wzrost odpływu ludności i zjawisk patologii społecznej. Dlatego prawidłowy rozwój miast staje się obecnie wyzwaniem niezbędnym do przestrzennego równoważenia rozwoju województwa oraz poprawy spójności wewnątrzregionalnej. **Kryteria delimitacji:** Miasta Małopolski wymagające rewitalizacji, powyżej 5 tysięcy mieszkańców. **Mechanizmem promującym wsparcie powyższego OSI będzie wyodrębnienie alokacji finansowej dla wsparcia obszarów miejskich wymagających rewitalizacji, przy jednoczesnym zastosowaniu mechanizmów komplementarności działań finansowanych z EFRR i EFS. Dodatkowo na etapie wyboru projektów zastosowane zostaną preferencje dla miast powiatowych oraz miast powyżej 15 tysięcy mieszkańców.**

[Szczegółowe informacje dotyczące programów rewitalizacji miast w części B. niniejszego załącznika]

Obszary wiejskie, w szczególności o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe: Obszary wiejskie województwa małopolskiego należą do obszarów strategicznej interwencji o dużym zróżnicowaniu zarówno potencjałów rozwojowych jak i problemów natury społecznej, gospodarczej i infrastrukturalnej. Jako jedną z podstawowych przyczyn złych perspektyw rozwojowych obszarów wiejskich można uznać niski poziom dostarczania usług publicznych decydujących o rozwoju (m.in. z zakresu kultury, ochrony zdrowia, edukacji, ochrony środowiska, oraz opieki społecznej). Interwencją objęte zostaną obszary wiejskie i miasta do 5 tysięcy mieszkańców. Interwencja mająca na celu rozwój obszarów wiejskich będzie prowadzona w ramach różnych osi priorytetowych. Podobnie jak w przypadku obszarów miejskich, co do zasady w ramach osi priorytetowych nie przewidziano alokacji dedykowanych wyłącznie obszarom wiejskim. Wsparcie przeznaczone wyłącznie na realizację przedsięwzięć na obszarach wiejskich – zadania z zakresu kompleksowej odnowy obszarów wiejskich, zarówno w wymiarze fizycznym, jak i społecznym – zostało zaprogramowane w ramach PI 9b z przeznaczeniem na odnowę fizyczną obszarów wiejskich oraz komplementarnie do wsparcia z PI 9b – w ramach 8i, 8iv, 9i, 9iv, 10i z przeznaczeniem na odnowę społeczną. **Mechanizmem promującym wsparcie powyższego OSI będzie zastosowanie na etapie wyboru – preferencji dla obszarów o najniższym poziomie dostępności do usług publicznych. Jednocześnie zastosowany zostanie mechanizm komplementarności działań finansowanych z EFRR i EFS.**

Obszary przygraniczne: Obszary przygraniczne województwa małopolskiego odgrywają ważną rolę zarówno w procesach rozwojowych, jak i politycznych. Na obszarach przygranicznych, występują pozytywne bodźce dla wzrostu gospodarczego, rozwoju przedsiębiorczości, współpracy międzynarodowej, wymiany doświadczeń i dobrych praktyk. Z drugiej jednak strony obszary te narażone są na zjawiska negatywne, związane z niską krajową dostępnością terytorialną, różnicami kulturowymi, społecznymi oraz odpływem zasobów ludzkich do regionów charakteryzujących się wyższym poziomem konkurencyjności. **Kryteria delimitacji i wsparcia:** Zgodnie z interwencją Programu Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2014-2020 w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej.

OSI zidentyfikowane na poziomie regionalnym:

Subregiony: Subregiony województwa małopolskiego należą do podstawowych obszarów strategicznej interwencji, służącej optymalnemu wykorzystaniu zróżnicowanych przestrzennie potencjałów, wzmacniania czynników decydujących o atrakcyjności lokalizacyjnej, ale również niwelowania barier rozwojowych w wymiarze regionalnym. W *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020* wprowadzony został podział na 5 subregionów funkcjonalnych. W ich ramach w szczególności wsparte zostaną działania mające na celu wykorzystanie endogenicznych potencjałów poszczególnych

subregionów, takich jak obszary, na których możliwe jest lokalizowanie stref aktywności gospodarczej, walory przyrodnicze, gospodarka wodno-kanalizacyjna, kapitał ludzki, w szczególności w kontekście tworzenia nowych miejsc wychowania przedszkolnego w przedszkolach oraz innych formach wychowania przedszkolnego oraz organizacji systemu kształcenia zawodowego i ustawicznego w subregionach. **Kryteria delimitacji:** *Krakowski Obszar Metropolitalny, Subregion tarnowski, Subregion sądecki, Subregion podhalański, Małopolska Zachodnia.* Z Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego (KOM), zostały wyodrębnione dwa obszary: miasto wojewódzkie i jego obszar funkcjonalny (Metropolia Krakowska) na terenie którego realizowane będą projekty w formule zintegrowanych inwestycji terytorialnych. Pozostałe gminy otaczające Metropolię Krakowską tworzą subregion Krakowski Obszar Metropolitalny. **Mechanizmem promującym wsparcie powyższego OSI, będzie instrument rozwoju regionalnego *Subregionalny Program Rozwoju*, który realizować będzie politykę opartą na zintegrowanym podejściu, tj. ukierunkowanym na wykorzystanie wewnętrznego potencjału i zasobów terytorialnych, jak i umożliwiających realizację interwencji precyzyjnie dostosowanych do subregionalnych uwarunkowań.**

[Szczegółowe informacje dotyczące Subregionalnego Programu Rozwoju w **części B. niniejszego załącznika**]

Obszary o wysokim potencjale zasobów dziedzictwa kulturowego: Różnorodność, bogactwo i unikatowość dziedzictwa kulturowego, to główne źródła atrakcyjności regionu, tworzące jego przewagę konkurencyjną. Dziedzictwo kulturowe powinno być traktowane jako znaczący element regionalnej szansy, warunkujący rozwój działalności opartej na przemysłach czasu wolnego. Nowe postrzeganie tego potencjału powinno prowadzić do przypisania mu roli ważnego czynnika rozwoju społeczno-ekonomicznego, kreującego znaczącą część regionalnego PKB w sferze usług i produkcji oraz generującego zatrudnienie. Dla zachowania regionalnej różnorodności i oryginalnych cech kulturowych ważne jest wzmocnienie systemu wspierania prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych oraz prac zabezpieczających przed zniszczeniem prowadzonych przy zabytkach.

Kryteria delimitacji: Obiekty dziedzictwa kulturowego o charakterze regionalnym i ponadregionalnym (obiekty znajdujące się na liście światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego UNESCO, parki kulturowe, zespoły zabytków uznanych przez Prezydenta RP za Pomniki Historii, zabytki wpisane do wojewódzkiego rejestru zabytków). **Mechanizmem promującym wsparcie powyższego OSI będzie zastosowanie preferencji dla wybranych obiektów dziedzictwa kulturowego przy kryteriach wyboru projektów.**

Obszary o wysokim potencjale zasobów dziedzictwa przyrodniczego: Małopolskę wyróżnia różnorodność krajobrazu wynikająca w dużej mierze z rzeźby terenu, warunków klimatycznych, hydrologicznych i glebowych. Dzięki temu występują tu niejednolite zespoły ekosystemów. Szeroki i urozmaicony wachlarz siedlisk stwarza dogodne warunki egzystencji licznym gatunkom roślin i zwierząt oraz decyduje w wysokim stopniu o różnorodności biologicznej. Ponad połowa powierzchni regionu objęta jest ochroną prawną (około 8% wszystkich obszarów chronionych w Polsce). Pod względem udziału powierzchni prawnie chronionej Małopolska zajmuje drugie miejsce w kraju. Biorąc pod uwagę niezwykle potencjał regionu bazujący na cennych zasobach naturalnych, konieczne jest przede wszystkim podejmowanie działań zmierzających do zachowania oraz ochrony różnorodności biologicznej. **Kryteria delimitacji:** wybrane formy ochrony przyrody (parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, rezerваты przyrody, pomniki przyrody, obszary Natura 2000, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, obszar Pustyni Błędowskiej). **Mechanizmem promującym wsparcie powyższego OSI będzie zastosowanie preferencji dla projektów realizowanych na terenach cennych przyrodniczo przy kryteriach wyboru projektów.**

Obszary górskie: Obszary górskie charakteryzują się niekorzystnymi warunkami fizyczno-geograficznymi, klimatycznymi i glebowymi, powodującymi utrudnienia dla rolnictwa oraz rozwoju transportu, co generuje wyższe niż na obszarach nizinnych koszty budowy infrastruktury. **Kryteria delimitacji:** Miejscowości położone na terenach podgórskich i górskich, w których co najmniej 50% użytków rolnych leży powyżej 350 m n.p.m. **Mechanizmem promującym wsparcie powyższego OSI będzie m.in. zastosowanie preferencji dla wybranych działań przy kryteriach wyboru projektów.**

Zbiorniki i ciek wodne: Nerozerwalnie związane z krajobrazem regionu są malowniczo usytuowane zbiorniki wodne, które ze względu na swój wielofunkcyjny charakter, oprócz pełnienia roli przeciwpowodziowych czy zaopatrzenia w wodę pitną odgrywają istotną rolę w ochronie bioróżnorodności, a także są miejscem wypoczynku i rekreacji, generują miejsca pracy. Ponadto zbiorniki stanowią doskonale miejsca dla rozwoju infrastruktury i działań na rzecz rozwoju gospodarczego. Biorąc pod uwagę ten wyjątkowy potencjał Małopolski należy zwrócić uwagę, iż inwestycje w zakresie rozwoju przemysłów czasu wolnego nie będą możliwe bez wcześniejszego działania na rzecz ochrony i poprawy środowiska naturalnego oraz cennych przyrodniczo obszarów. Małopolska posiada warunki do stworzenia nowych produktów turystycznych, opartych na walorach przyrodniczych i przestrzennych. Liczne rzeki, potoki, kanały wodne posiadają wiele ukrytych zasobów, które mogą stanowić o przewadze konkurencyjnej danego miejsca. Właściwe wykorzystanie tych zasobów może stać się cennym czynnikiem, wspomagającym rozwój całego regionu, co pozwoli na osiągnięcie wielu korzyści w wymiarze społecznym i ekonomicznym. **Kryteria delimitacji:** Zbiorniki wodne: *Rożnowski, Czchowski, Klimkówka, Świnna Poręba, Dobczycki, Czorsztyński, tereny po żwirowiskach, ciek wodne, m.in.: rzeki, potoki, kanały wodne.* **Mechanizmem promującym wsparcie powyższego OSI będzie zastosowanie preferencji dla inwestycji z zakresu zagospodarowania otoczenia zbiorników wodnych i cieków przy kryteriach wyboru projektów.**

Miejscowości uzdrowiskowe: Małopolska, to obok Dolnego Śląska, drugi wiodący region oferty **uzdrowiskowej** w Polsce o uznanej tradycji i bogatej historii. Na obszarze województwa znajduje się 9 uzdrowisk oraz obszar ochrony uzdrowiskowej stanowiących doskonałą bazę dla rozwoju turystyki uzdrowiskowej i usług zdrowotnych (pobyty kuracyjne, wypoczynek zdrowotny). Są to w większości wielowiekowe kurorty, o zabytkowej architekturze, doskonałym położeniu z punktu widzenia turystyki, walorów klimatycznych, krajobrazowych i przyrodniczych, a równocześnie często o utrudnionym dostępie komunikacyjnym i braku możliwości rozwoju przemysłu. Tym samym, możliwości rozwoju gospodarczego i utrzymania oraz powstawania miejsc pracy w regionach i subregionach uzdrowiskowych wiążą się nierozdzielnie z kondycją branży uzdrowiskowej i wielkością środków przeznaczanych na wsparcie dla miejscowości uzdrowiskowych. **Kryteria delimitacji:** miejscowości uzdrowiskowe, tj. uzdrowiska oraz obszary ochrony uzdrowiskowej. **Mechanizmem promującym wsparcie powyższego OSI będzie wyodrębnienie alokacji finansowej dla wsparcia uzdrowisk.**

Obszary zagrożone osuwaniem się mas ziemnych: Województwo Małopolskie należy do obszarów o znacznym zagrożeniu wystąpieniem osuwisk, wynikającym z podatności podłoża skalnego, nachylenia powierzchni oraz charakteru zawodnienia przypowierzchniowych warstw skalnych. Zagrożenie osuwiskami jest ponadto potęgowane sposobem zagospodarowania terenu a szczególnie intensyfikacją zabudowy i rozwojem sieci dróg zakłócającym procesy odpływu wód. **Kryteria delimitacji:** Karpaty zewnętrzne i wewnętrzne,

obszar zapadliska karpackiego i Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej. **Mechanizmem promującym wsparcie powyższego OSI będzie wyodrębnienie alokacji finansowej dla działań związanych z przeciwdziałaniem ruchom masowym.**

Obszary zagrożone deficytem jakościowym lub ilościowym wód: Cechami wód województwa decydującymi o zagrożeniu suszą są duża nierównomierność przepływów wód, nierównomierność obszarowa zasilania wód powierzchniowych wodami podziemnymi oraz czasowa zmienność odpływu powierzchniowego bezpośrednio zasilanego opadem. Obszary położone w części lewobrzeżnej Wisły są potencjalnie najwyżej zagrożone niedoborami wody. **Kryteria delimitacji:** Deficyt ilościowy i jakościowy wód podziemnych – północno-zachodnia część Województwa (gminy Wolbrom, Klucze, Olkusz, Bukowno Chrzanów, Trzebinia, Babice, Alwernia, Oświęcim, Kęty, Wadowice, Czernichów, Liszki, Zabierzów, Wielka Wieś, Skąta, Trzyciąż) a także w gminach Kłaj i Niepołomice. Gminy o najwyższym zagrożeniu deficytem ilościowym wód podziemnych – gminy powiatów miechowskiego, proszowickiego, myślenickiego, tarnowskiego, gorlickiego i nowosądeckiego. Gminy o najwyższym zagrożeniu deficytem jakościowym przy wysokim zagrożeniu ilościowym występuje w gminie Kościelisko. Najwyższy stopień zagrożenia potencjału wód powierzchniowych stwierdzono w powiatach nowosądeckim, brzeskim i limanowskim. **Mechanizmem promującym wsparcie powyższego OSI będzie zastosowanie preferencji dla wybranych działań przy kryteriach wyboru projektów.**

Polska Południowa: Polska Południowa zdefiniowana została jako makroregion obejmujący dwa województwa: Małopolskie i Śląskie. Oba regiony stanowią zwarty przestrzennie obszar zajmujący niemal 9% powierzchni Polski, zamieszkiwany przez 21% ludności kraju, której praca pozwoliła na wytworzenie w 2010 r. ponad 1/5 produktu krajowego brutto Polski. Uzasadnionym jest zatem określenie Polski Południowej jako szczególnego obszaru koncentracji potencjałów społecznych, gospodarczych i innowacyjnych. Analiza relacji Województw Małopolskiego i Śląskiego z innymi regionami Polski wskazuje, że słuszne jest oczekiwanie, że dla Śląskiego najważniejszym potencjalnym partnerem jest Małopolska, a dla Małopolski Województwo Śląskie. Nie oznacza to oczywiście negocjowania znaczenia relacji z innymi partnerami, jednak największa wartość dodana wiąże się z wykorzystaniem potencjału współpracy międzyregionalnej pomiędzy Województwami Małopolskim i Śląskim. Efektem tego będzie uzyskanie wyjątkowych synergii rozwojowych, korzystnych nie tylko dla tych dwóch regionów, ale także dla całego kraju. **Mechanizm promujący:** Projekty o znaczeniu ponadregionalnym i międzyregionalnym, wpisujące się w Strategię Rozwoju Polski Południowej do roku 2020, realizowane na terenie województwa małopolskiego: w partnerstwie z podmiotem z województwa śląskiego lub komplementarne wobec projektów realizowanych w województwie śląskim. **Interwencja planowana w RPO 2014-2020 będzie miała charakter horyzontalny, tj. w szczególności obejmować będzie przedsięwzięcia zacieśniające współpracę z Województwem Śląskim oraz przyczyniające się do rozwoju Polski Południowej.**

Obszary zagrożone skumulowanymi problemami społecznymi – bezrobocie: Małopolskę z punktu widzenia poziomu bezrobocia i długotrwałego bezrobocia cechuje istotne zróżnicowanie terytorialne. Średni poziom bezrobocia rejestrowanego w Małopolsce to 11,4%. Jedynie w 6 z 22 powiatów regionu stopa bezrobocia rejestrowanego kształtuje się na poziomie korzystniejszym. Najgorsza sytuacja występuje w powiatach olkuskim, limanowskim, nowosądeckim i dąbrowskim. Co istotne, w przypadku powiatu dąbrowskiego poziom bezrobocia sięga niemal 20%. **Kryteria delimitacji:** Powiaty ze skumulowanym problemem w zakresie bezrobocia: bezrobocie rejestrowane. **Mechanizmem promującym wsparcie powyższego OSI będzie zastosowanie na etapie wyboru - preferencji dla projektów skierowanych do osób z powiatów znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji ze względu na poziom bezrobocia.**

Obszary o niskim poziomie przedsiębiorczości: Małopolskę z punktu widzenia poziomu przedsiębiorczości cechuje istotne zróżnicowanie terytorialne. Średni liczba podmiotów gospodarczych przypadających na 1000 mieszkańców wynosi 162. Duże odstępstwa od wskazanej średniej dotyczą powiatów wschodniej Małopolski. Uzyskanie znaczącej poprawy na wskazanym obszarze będzie utrudnione poprzez nakładanie się zjawisk bezrobocia i ubóstwa i będzie wiązało się z koniecznością kumulowania znacznych środków finansowych przeznaczanych na szeroko rozumiane działania aktywizacji społecznej i zawodowej mieszkańców. **Kryteria delimitacji:** Powiaty o niższej od średniej liczbie podmiotów gospodarczej przypadającej na 1000 mieszkańców. **Mechanizmem promującym wsparcie powyższego OSI będzie zastosowanie na etapie wyboru – preferencji dla projektów skierowanych do osób z powiatów znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji ze względu na poziom przedsiębiorczości.**

Obszary zagrożone skumulowanymi problemami społecznymi – ubóstwo: Małopolskę z punktu widzenia poziomu zamożności mieszkańców cechuje istotne zróżnicowanie terytorialne. **Z uwagi na złożoność problemu w ocenie sytuacji uwzględniono** dane dotyczące osób korzystających z pomocy społecznej, dzieci w wieku do 17 lat na które rodzice pobierają zasiłek oraz osób niepełnosprawnych. **Kryteria delimitacji:** Powiaty ze skumulowanym problemem w zakresie ubóstwa – wskaźnik syntetyczny uwzględniający: osoby korzystające z pomocy społecznej, osoby niepełnosprawne, dzieci do 17 roku życia na które pobierany jest zasiłek rodzinny. **Mechanizmem promującym wsparcie powyższego OSI będzie zastosowanie na etapie wyboru - preferencji dla projektów skierowanych do osób z powiatów znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji ze względu na poziom ubóstwa.**

Obszary zagrożone skumulowanymi problemami społecznymi – wykształcenie: Analizując zróżnicowanie Małopolski ze względu na wyniki nauczania zwrócono uwagę na rozbieżności wewnątrzregionalne. Uwzględniona została analiza trendu wyników z egzaminów gimnazjalnych na przestrzeni ostatnich 5 lat. **Kryteria delimitacji:** Powiaty ze skumulowanym problemem w zakresie wykształcenia: wyniki egzaminów gimnazjalnych. **Mechanizmem**

promującym wsparcie powyższego OSI będzie zastosowanie na etapie wyboru - preferencji dla projektów skierowanych do osób z powiatów znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji ze względu na wyniki egzaminów gimnazjalnych.

B. SUBREGIONALNY PROGRAM ROZWOJU I PROGRAMY REWITALIZACJI MIAST JAKO INSTRUMENT ROZWOJU TERYTORIALNEGO

Subregionalny Program Rozwoju:

Subregionalny Program Rozwoju jako instrument rozwoju terytorialnego:

Subregionalny Program Rozwoju (SPR) stanowi ofertę samorządu województwa małopolskiego dla partnerów z sektora samorządowego, gospodarczego i społecznego mającą na celu uruchomienie oddolnych inicjatyw w celu **wykorzystania wewnętrznych potencjałów dla zbudowania „specjalizacji” poszczególnych subregionów.**

Interwencja w ramach SPR realizować będzie politykę opartą na zintegrowanym podejściu, co oznacza:

- ukierunkowanie na **wykorzystanie wewnętrznego potencjału i zasobów terytorialnych;**
- umożliwienie realizacji interwencji ukierunkowanych na generalne wyzwania rozwojowe, a jednocześnie precyzyjnie dostosowanych do **subregionalnych uwarunkowań.**

Za wykorzystaniem instrumentu w postaci SPR przemawiają trojakiemu rodzaju argumenty:

- **zróżnicowanie wewnętrzne województwa**, co wymaga zróżnicowanej terytorialnie polityki rozwoju województwa,
- **oddolne podejście do polityki rozwoju województwa**, umożliwiające lepsze wykorzystanie endogenicznego potencjału poszczególnych subregionów (*multi-level governance*),
- **stworzenie warunków stymulujących realizację wspólnych i/lub uzgodnionych projektów**, co jest odpowiedzią na występujący deficyt współpracy zarówno w ramach sektora publicznego, jak i we współpracy samorządów z partnerami społecznymi i gospodarczymi.

Subregiony:

W *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020*, wprowadzony został podział na **5 subregionów funkcjonalnych**: Krakowski Obszar Metropolitalny (KOM), Subregion sądecki, Subregion tarnowski, Subregion podhalański oraz Małopolska Zachodnia. W związku z realizacją zintegrowanych inwestycji terytorialnych z subregionu KOM, został wyodrębniony obszar miasto wojewódzkie i jego obszar funkcjonalny – Metropolia Krakowska, na terenie której realizowane będą projekty w formule ZIT. Pozostałe gminy

tworzą subregion KOM. Interwencja podejmowana w ramach ZIT oraz subregionów **będzie rozzłączna**, tj. Metropolia Krakowska nie bierze udziału w podziale środków w obszarach dedykowanych pozostałym subregionom, natomiast subregiony nie uczestniczą w podziale środków dedykowanych Metropolii Krakowskiej (z wyłączeniem sytuacji, w której zidentyfikowano oszczędności w ramach konkursów subregionalnych. W takim przypadku Instytucja Zarządzająca RPO WM zastrzega sobie możliwość przeznaczenia tych środków na interwencje realizowane na obszarze Metropolii Krakowskiej lub konkursy dedykowane do obszaru całego województwa małopolskiego).

Należy podkreślić, że zdelimitowane subregiony **nie powinny być postrzegane jako nowe jednostki quasi-administracyjne**, ale ważne obszary funkcjonalne w ramach polityki rozwoju województwa.

Wybrane wyzwania rozwojowe subregionów – determinanty polityki rozwoju wobec subregionów:¹

Metropolia Krakowska (Krakowski Obszar Funkcjonalny/ZIT):

- wsparcie funkcji metropolitalnych Krakowa;
- poprawa dostępności komunikacyjnej (w wymiarze wewnętrznym i zewnętrznym);
- poprawa stanu środowiska, w tym zwłaszcza zmniejszenie wysokiego zanieczyszczenia powietrza;
- wzrost atrakcyjności inwestycyjnej;
- poprawa dostępności usług publicznych.

Krakowski Obszar Metropolitalny:

- wzrost dostępności komunikacyjnej powiatów względem Krakowa;
- rozwój powiatów dzięki dostarczaniu usług dla Krakowa;
- wzrost atrakcyjności inwestycyjnej;
- poprawa bezpieczeństwa ekologicznego (w tym ochrona oraz minimalizowanie skutków klęsk żywiołowych);
- wzrost atrakcyjności turystycznej (m.in. poprzez rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej oraz produktów turystycznych).

Subregion tarnowski:

- rozwój obszarów wiejskich;
- wykorzystanie potencjału autostrady A4;
- szkolnictwo wyższe zawodowe ukierunkowane na rozwój lokalnej gospodarki;
- rozwój potencjału gospodarczego subregionu (m.in. poprzez tworzenie i rozwój stref aktywności gospodarczej);

¹ Opracowano na podstawie: *Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020; Potencjał i trendy rozwojowe miast w województwie małopolskim*, Małopolskie Obserwatorium Polityki Rozwoju 2010; *Badanie możliwości rozwojowych subregionów funkcjonalnych województwa małopolskiego. Raport końcowy z badania*, Małopolskie Obserwatorium Polityki Rozwoju 2011.

- pobudzanie funkcji Tranowa jako subregionalnego centrum usług publicznych oraz motoru rozwoju.

Subregion sądecki:

- wykorzystanie lokalnego potencjału turystycznego;
- szkolnictwo wyższe zawodowe ukierunkowane na rozwój lokalnej gospodarki;
- rozwój przemysłów innowacyjnych;
- poprawa dostępności komunikacyjnej, w tym zwłaszcza obszarów peryferyjnych;
- pobudzanie funkcji Nowego Sącza jako subregionalnego centrum usług publicznych o znaczeniu ponadlokalnym.

Subregion podhalański:

- dalsze zwiększanie potencjału turystycznego;
- szkolnictwo wyższe zawodowe ukierunkowane na rozwój lokalnej gospodarki;
- wzrost dostępności komunikacyjnej subregionu, w tym zwłaszcza obszarów peryferyjnych;
- wzrost jakości życia mieszkańców;
- wzmacnianie funkcji Nowego Targu oraz Zakopanego jako ponadlokalnych ośrodków usług publicznych.

Małopolska Zachodnia:

- wykorzystanie potencjału autostrady A4;
- wykorzystanie położenia pomiędzy KOM a Konurbacją Górnośląską;
- modernizacja lokalnych przemysłów;
- odnowa terenów zdegradowanych;
- wzmocnienie potencjału turystycznego oraz rozwój przemysłów usług czasu wolnego;
- rozwój Oświęcimia, Chrzanowa oraz Olkusza jako ponadlokalnych centrów usług publicznych.

Zasady funkcjonowania SPR:

Zgodnie z założeniami, SPR uwzględniać będzie zarówno politykę wspierania poszczególnych subregionów, jak i uzgodnione listy przedsięwzięć. Przedsięwzięcia subregionalne rozumiane są jako przedsięwzięcia wspólne – realizowane przez kilku partnerów i/lub uzgodnione, tj. realizowane przez jeden podmiot, ale posiadające **szersze oddziaływanie terytorialne i poparcie innych partnerów**.

W każdym przypadku, gdy w rozdziale RPO zatytułowanym *Kierunkowe zasady wyboru projektów do dofinansowania*, wchodzącym w skład opisu poszczególnych osi priorytetowych, mowa jest o selekcji projektów z zastosowaniem *specjalnego mechanizmu opartego na ścieżce subregionalnej, jako szczególnej formy trybu konkursowego*, oznacza to wybór projektów w procedurze, w której wstępnym etapem jest identyfikacja potencjalnie możliwych do realizacji przedsięwzięć przez **Fora Subregionalne** – gremia powołane przez IZ, składające się z przedstawicieli samorządów terytorialnych, jednostek naukowych,

przedsiębiorców, organizacji przedsiębiorców, organizacji pozarządowych, lokalnych grup działania i innych instytucji z terenu danego subregionu. Rola Forów Subregionalnych będzie polegać na **poszukiwaniu ponadlokalnych projektów partnerskich** – wspólnych lub uzgodnionych pomiędzy partnerami, które dzięki partnerstwu będą synergicznie łączyć wysiłki zaangażowanych podmiotów, co prowadzi do **bardziej efektywnego wykorzystania wsparcia europejskiego na rzecz rozwijania subregionalnych potencjałów i osłabiania barier rozwojowych**. Przedsięwzięcia uzgodnione przez Fora Subregionalne będą przekazane jako wyraz preferencji i rekomendacja dla IZ; dopiero dla tych przedsięwzięć, zaakceptowanych wstępnie przez IZ, opracowywana będzie pełna dokumentacja aplikacyjna, która po przedłożeniu do właściwej instytucji odpowiedzialnej za wdrażanie podlegać będzie ocenie formalnej i merytorycznej. W efekcie **procedura ta będzie w szerszym stopniu niż zwykły konkurs opierać się na współpracy** pomiędzy różnymi interesariuszami, ale w dalszym ciągu będzie uwzględniała rywalizację pomiędzy projektami, służącą wyborowi najlepszych projektów.

Interwencja ukierunkowana terytorialnie, planowana do realizacji w ścieżce subregionalnej pozwoli na efektywne osiągnięcie następujących celów szczegółowych RPO:

- w ramach **3. osi priorytetowej *Przedsiębiorcza Małopolska***, poprzez wsparcie w zakresie infrastruktury rozwoju gospodarczego przyczyni się do tworzenia warunków dynamizujących rozwój społeczno-gospodarczy subregionów;
- w ramach **4. osi priorytetowej *Regionalna polityka energetyczna***, umożliwi bardziej efektywne podejście do działań na rzecz ograniczenia niskiej emisji na obszarze subregionów, co zostanie osiągnięte poprzez kompleksową termomodernizację, likwidację źródeł niskiej emisji, rozwój zrównoważonego transportu miejskiego oraz realizację zadań z zakresu sieci ciepłowniczych;
- w ramach **5. osi priorytetowej *Ochrona środowiska***, pozwoli nie tylko na bardziej efektywną ochronę środowiska i jego elementów, ale również pozytywnie wpłynie na podniesienie jakości życia mieszkańców, co osiągnięte zostanie poprzez ograniczenie ilości odpadów oraz poprawę jakości wód (inwestycje w gospodarkę wodno-ściekową);
- w ramach **6. osi priorytetowej *Dziedzictwo regionalne***, umożliwi kompleksową ochronę, udostępnianie i promocję unikatowego dziedzictwa naturalnego poszczególnych subregionów oraz wykorzystanie ich endogenicznych potencjałów na rzecz zwiększenia zatrudnienia oraz podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej i społeczno-gospodarczej;
- w ramach **7. osi priorytetowej *Infrastruktura transportowa***, przyczyni się do usprawnienia połączeń drogowych pomiędzy subregionami oraz do zwiększenia ich wewnętrznej i zewnętrznej dostępności komunikacyjnej (inwestycje w drogi o znaczeniu subregionalnym). Ponadto przyczyni się do stworzenia sprawnego systemu kolejowego, zachęcającego mieszkańców do rezygnacji z korzystania ze środków

transportu indywidualnego, na rzecz transportu zbiorowego oraz wspomagającego rozwój gospodarczy subregionów funkcjonalnych;

- w ramach **9. osi priorytetowej *Region spójny społecznie***, dzięki wsparciu osób niesamodzielnych i ich opiekunów (z wyłączeniem opieki długoterminowej i teleopieki) oraz usług interwencji kryzysowej, umożliwi skuteczne zwiększenie spójności wewnątrzregionalnej, poprzez zapewnienie mieszkańcom subregionów szerokiego dostępu do usług publicznych;
- w ramach **10. osi priorytetowej *Wiedza i kompetencje***, przyczyni się do podniesienia kompetencji mieszkańców, poprzez zwiększenie dostępności oraz poprawy warunków kształcenia od najmłodszych lat (inwestycje w zakresie tworzenia nowych miejsc wychowania przedszkolnego w przedszkolach oraz innych formach wychowania przedszkolnego), a także zawodowego i ustawicznego;
- w ramach **12. osi priorytetowej *Infrastruktura społeczna***, dzięki inwestycjom w obiekty infrastruktury ochrony zdrowia o znaczeniu subregionalnym oraz zakup specjalistycznych urządzeń medycznych, przyczyni się do zwiększenia spójności społecznej subregionów, poprzez zmniejszenie nierówności w dostępie do usług zdrowotnych.

Programy rewitalizacji miast:

Rewitalizacja to kompleksowy, skoordynowany, wieloletni, prowadzony na określonym obszarze proces przemian przestrzennych, technicznych, społecznych i ekonomicznych, inicjowany przez samorząd terytorialny (głównie lokalny) w celu wyprowadzenia tego obszaru ze stanu kryzysowego, poprzez nadanie mu nowej jakości funkcjonalnej i stworzenie warunków do jego rozwoju, w oparciu o charakterystyczne uwarunkowania endogeniczne. Wyprowadzenie ze stanu kryzysowego polega na znalezieniu dla tych obszarów nowego zastosowania lub przywrócenie ich pierwotnego stanu i funkcji wraz z doprowadzeniem do funkcjonalnego stanu obiektów znajdujących się na obszarze rewitalizacji i charakteryzuje się:

- **kompleksowością**, czyli całościowym spojrzeniem na zdegradowany obszar, na którym podejmowane działania w sferze infrastrukturalnej, gospodarczej, społecznej i środowiskowej są w pełni ze sobą zintegrowane i podporządkowane tym samym celom. Jest to również odpowiedzialność realizatora (koordynatora) procesu rewitalizacji nie za poszczególne etapy procesu, ale za końcowy efekt;
- **koordynacją działań**, czyli takim zarządzaniem procesem, aby prowadzony był zgodnie z ustalonym harmonogramem, przy optymalnym wykorzystaniu zasobów istniejących jak i powstałych dzięki realizacji poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych;

- **wieloletniością** – stopień skomplikowania procesu rewitalizacji, konieczność podjęcia wielu działań oraz ich kosztochłonność zmusza do rozłożenia wysiłków na wiele lat (w zależności od obszaru rewitalizacji i jego degradacji).

Dla tak zdefiniowanej rewitalizacji wymagane są:

- pełna diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego wskazanego w programie rewitalizacji oraz zdefiniowaniu dotyczących go problemów;
- właściwy dobór narzędzi i interwencji do potrzeb i uwarunkowań danego obszaru;
- zsynchronizowanie uzupełniających się działań w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzennej;
- ustalenie hierarchii potrzeb w zakresie działań rewitalizacyjnych;
- realizacja wynikającej z art. 5 rozporządzenia nr 1303/2013 zasady partnerstwa;
- podejście do rewitalizacji jako istotnego elementu całościowej wizji rozwoju gminy.

W związku z tym przewiduje się przeprowadzenie kompleksowej rewitalizacji społecznej, fizycznej, gospodarczej i przestrzennej, co służyć będzie **poprawie spójności społecznej i terytorialnej**. W tym celu przewiduje się realizację programów rewitalizacji, które będą wspierane z dwóch funduszy: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) oraz Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Takie podejście umożliwi:

- powiązanie inwestycji infrastrukturalnych z realizacją działań mających cele społeczne;
- realizację działań inwestycyjnych jedynie w przypadkach, kiedy służą one rozwiązywaniu zdiagnozowanych problemów społecznych;
- koordynację czasową w procesie wyboru do finansowania wiązki wybranych typów interwencji wspieranych środkami obu funduszy.

Kompleksowa rewitalizacja **przyczyni się do wzrostu aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców obszarów dotkniętych problemami społecznymi**, tym samym podejmowane działania wpłyną na realizację celów szczegółowych UP.

Zasadniczym narzędziem planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych projektów z zakresu rewitalizacji są **programy rewitalizacji** opracowywane i przyjmowane przez samorządy gminne w drodze uchwały na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy o samorządzie gminnym.

Interwencja ukierunkowana terytorialnie, dedykowana miastom i dzielnicom miast wymagających rewitalizacji została uwzględniona w 11. Osi priorytetowej *Rewitalizacja przestrzeni regionalnej* (ogólna alokacja dla osi – 170 mln euro).